

Monika
Sułkowska

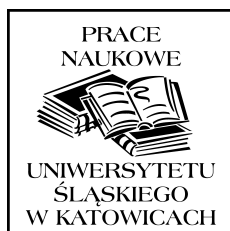
De la
phraséologie
à la
phraséodidactique

Études
théoriques
et pratiques

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2013

De la phraséologie à la phraséodidactique

Études théoriques et pratiques

NR 3015

Monika Sułkowska

De la phraséologie à la phraséodidactique

Études théoriques et pratiques

Redaktor serii: Językoznawstwo Neofilologiczne
Maria Wysocka

Recenzent
B. Krzysztof Bogacki

Praca naukowa finansowana ze środków budżetowych na naukę w latach 2010-2012
jako projekt badawczy N N104 057439

Table des matières

Préface	9
1. Figement et expressions figées – complexité du phénomène . . .	11
1.1. Notion de figement et d'expression figée, définitions	15
1.1.1. Expressions figées et autre terminologie	24
1.1.2. Classements des unités figées	31
1.1.3. Collocations – analyse et traitement	44
1.2. Figement en revue historique	48
2. Nature sémantique et syntaxique du figement	53
2.1. Origines et sources des unités figées	53
2.2. Limites et variantes des expressions figées	57
2.3. Mécanismes naturels du figement	61
2.3.1. Figement formo-syntaxique et non-continuité structurale	62
2.3.2. Processus sémantiques en figement	64
2.4. Motivation sémantique dans les expressions figées	68
2.5. Dualité sémantique des unités figées	70
2.6. Structures figées et référence	72
2.7. Mécanismes tropiques et aspects socio-culturels du figement	73
2.7.1. Métaphore et métonymie	73
2.7.2. Catégorisation et conceptualisation.	78
2.7.3. Stéréotypes et valorisation	81
2.8. Description de l'aspect sémantique du figement.	82
2.9. Description de l'aspect syntaxique du figement	88
3. Perception et compréhension des expressions figées	95
3.1. Décodage des mots	95
3.2. Décodage des expressions idiomatiques – revue des conceptions. . . .	97
3.2.1. Modèles non-compositionnels	97
3.2.2. Modèles compositionnels	100
3.3. Prédicibilité, littéralité et décomposabilité des expressions idiomatiques	103
3.4. Perception et acquisition des unités figées en langue maternelle . . .	107

4. Figement en didactique des langues étrangères	115
4.1. Buts et objectifs de la phraséodidactique	116
4.2. Didactique du figement en histoire – revue	122
4.2.1. Phraséologie et linguistique appliquée	122
4.2.1.1. Le courant générativiste – construction créative du langage	123
4.2.1.2. Le courant générativiste – grammaire universelle	123
4.2.1.3. L’approche communicative	124
4.2.1.4. L’approche réceptive	124
4.2.1.5. Applications didactiques de la phraséologie	125
4.2.2. Expressions figées selon le Cadre Européen Commun de Référence pour les langues	125
4.3. Problématique de la maîtrise des expressions figées	127
4.4. Études contrastives en phraséologie et leur rôle pour la phraséodidactique	129
4.5. Expressions figées en didactique du FLE	134
4.6. Figement en didactique de futurs traducteurs et interprètes	137
5. Compétences phraséologiques en langue étrangère	145
5.1. Notion de compétences linguistiques et de compétences phraséologiques	145
5.1.1. Acquisition des compétences phraséologiques en langue étrangère – étapes de ce processus	152
5.1.2. Analyse des compétences phraséologiques – exemples	154
5.2. Présentation d’une expérience	156
5.2.1. Question de transférabilité des expressions figées en langue étrangère	156
5.2.2. Description de l’expérience, objectifs	158
5.2.3. Résultats de l’expérience – données et leur examen	159
5.3. Acquisition et développement des compétences phraséologiques en langue étrangère à l’exemple du français	161
5.3.1. Déroulement de l’expérience (2007/2008, 2008/2009, 2009/2010), méthodologie adoptée, objectifs	162
5.3.2. Présentation des participants	167
5.3.3. Analyse quantitative des données obtenues	171
5.3.4. Analyse qualitative des données obtenues	174
5.3.4.1. Étude des réponses correctes, fréquentes et répétitives	174
5.3.4.2. Examen des erreurs et des fautes	179
5.3.4.3. Discussion des résultats	181
5.4. Degrés de figement et leur influence sur l’acquisition-apprentissage des expressions figées en langue étrangère	185
5.4.1. Description de l’analyse	185
5.4.2. Étude d’une corrélation mutuelle	190
5.4.3. Bilan des résultats	194

6. Typicité et structures prototypiques en phraséologie et leur rôle pour la phraséodidactique	197
6.1. Notion de prototype, typicité et structures prototypiques	198
6.2. Typicité et structures prototypiques au niveau du figement lexical – recherches et leurs résultats	200
6.2.1. Objectifs et déroulement de l'expérience	200
6.2.2. Présentation des personnes sondées	201
6.2.3. Résultats de l'expérience – données et leur analyse	202
6.2.3.1. Savoir théorique des personnes sondées en matière de phraséologie	202
6.2.3.2. Traits typiques des expressions figées	203
6.2.3.3. Modèle typique des expressions figées	204
6.2.3.4. Structures prototypiques en figement – analyse des exemples	206
6.2.4. Discussion des résultats et leur rôle pour la didactique du figement	209
7. Outils, méthodes, techniques et suggestions phraséodidactiques	211
7.1. Analyse du matériel pédagogique pour la didactique des expressions figées en FLE	212
7.2. Techniques et stratégies phraséodidactiques	217
7.3. Revue des techniques et des stratégies phraséodidactiques mises en pratique.	226
7.4. Techniques et suggestions en traitement didactique des collocations	234
7.5. Étude de l'efficacité de différents types d'exercices phraséodidactiques sur les compétences phraséologiques	239
7.5.1. Présentation des recherches	239
7.5.1.1. Étapes de l'expérience	240
7.5.1.2. Description des exercices exploités	240
7.5.2. Discussion des résultats	241
Conclusions	245
Annexes	249
Références citées	287
Inventaire des figures	315
Inventaire des tableaux	317
Streszczenie	319
Summary	323

Préface

La **phraséologie** en tant que branche de la linguistique et de la lexicologie analysant les expressions figées, préexistantes et subséquentes au discours libre, est issue d'une longue tradition. Cependant, l'énorme complexité du phénomène, son caractère multiaspectuel et de nombreux problèmes théoriques et pratiques dans l'étude du figement expliquent l'absence de travaux exhaustifs et univoques dans ce domaine. Malgré une riche documentation scientifique, la plupart des questions liées au figement lexical, se révèlent tout à fait actuelles et soulèvent aujourd'hui des débats animés autant que des analyses pointues. Ces derniers temps, l'essor de la linguistique et de ses disciplines collatérales permet aussi de voir la phraséologie dans une optique nouvelle.

Par contre, la **phraséodidactique** représente un domaine d'étude peu et mal exploité. Le terme en soi est inconnu de la plupart des didacticiens et des praticiens de l'enseignement des langues, encore plus sa signification et son champ d'application. Au niveau de la phraséologie, l'intérêt consacré à l'enseignement-apprentissage des suites figées restent en revanche tout le temps marginal. Par conséquent, la didactique de la phraséologie constitue actuellement une sorte de lacune placée à mi-chemin entre la phraséologie pure et la didactique des langues.

Les expressions figées passent souvent inaperçues aux yeux des locuteurs natifs alors qu'elles sont vite repérées par les étudiants étrangers. Leur opacité représente un écueil dans l'apprentissage des langues étrangères et amène souvent les élèves à les ignorer, ce qui les éloigne de fait d'une compétence complète de la langue cible. Les constructions figées de toute sorte (expressions idiomatiques, collocations, parémies, etc.) intègrent la combinatoire fixe des langues et elles sont ainsi des éléments exigeant un traitement multiaspectuel et varié.

La présente étude constitue une tentative d'un tel traitement. Son but principal est de montrer des liens entre la phraséologie théorique et son application pratique au niveau de la phraséodidactique. Le nombre de sujets concernés par

les phénomènes du figement est constitué d'individus liés par l'intérêt qu'ils portent tous à la langue et au style : apprenants et enseignants des langues étrangères, traducteurs et interprètes, linguistes au sens large. La suite figée représente pour eux un obstacle à surmonter non seulement du point de vue linguistique, mais aussi culturel. Ainsi, pour introduire efficacement le figement en didactique des langues, il faut connaître bien sa complexité et ses multiples dimensions intra- et interlinguistiques.

La présente étude se compose de sept chapitres qui illustrent successivement le passage de la phraséologie théorique aux problèmes pratiques de la phraséodidactique.

Le premier chapitre introduit le lecteur au problème du figement et des expressions figées. Nous y présentons la terminologie et les classements des suites figées situant de plus les recherches phraséologiques dans un contexte historique.

Puis, dans le second chapitre nous tentons de révéler la nature syntaxique et sémantique du figement en présentant toute la complexité du phénomène.

Le troisième chapitre par contre vise à approcher les problèmes de la perception et du décodage des expressions figées, avant tout au niveau de leur sens idiomatique et figuré.

Ensuite, avec le quatrième chapitre nous entrons sur le terrain de la phraséodidactique. Nous cherchons à présenter les origines et les principaux objectifs de cette branche de la phraséologie appliquée ainsi que ses liens avec d'autres disciplines.

Le cinquième chapitre permet en revanche d'introduire la notion de compétences phraséologiques en langues étrangères. Or, nous y présentons les résultats de nos diverses expériences focalisées sur l'analyse de l'acquisition-apprentissage et du développement des compétences phraséologiques en langue étrangère.

Le sixième chapitre présente par contre la question des structures prototypiques en phraséologie et leur rôle pour la phraséodidactique.

À la fin, le septième chapitre est consacré aux problèmes des outils, méthodes, techniques et suggestions utiles en didactique des expressions figées.

Le présent travail englobe donc et unit différents aspects du figement en vue de présenter la complexité de la phraséologie contemporaine et son rôle incontestable en didactique des langues étrangères. Il constitue le résultat de multiples recherches menées à plusieurs niveaux, unissant des analyses purement linguistiques ou encore, focalisées sur la didactique des langues étrangères.

Inventaire des figures

- Fig. 1.1. Caractère graduel de la classe des expressions figées
- Fig. 1.2. Organisation graduelle des expressions figées
- Fig. 1.3. Relations entre différentes catégories de structures plus ou moins figées
- Fig. 1.4. Classement des expressions figées selon le critère sémantique, d'après S. Skorupka
- Fig. 1.5. Classement des expressions figées selon le critère formel, d'après S. Skorupka
- Fig. 1.6. Typologie des phrasèmes d'après I. Mel'čuk
- Fig. 1.7. Classement des expressions figées d'après I. González Rey
- Fig. 1.8. Classement des collocations d'après A. Tutin et F. Grossmann
- Fig. 2.1. Relations entre le figement, la composition et la dérivation
- Fig. 2.2. Gradation d'opacité sémantique et le caractère du figement
- Fig. 2.3. Sélection sémique qui rapproche deux éléments
- Fig. 2.4. Sélection sémique qui rapproche deux éléments à travers la préposition
- Fig. 2.5. Phénomène de sélection et de filtration sémique
- Fig. 2.6. Dualité sémantique des expressions figées
- Fig. 2.7. Caractère scalaire de l'opacité sémantique
- Fig. 2.8. Relation entre le degré de figement et le blocage des opérations syntaxiques et l'opacité sémantique
- Fig. 3.1. Modèle de la liste mentale d'idiomes
- Fig. 3.2. Modèle de la représentation lexicale
- Fig. 3.3. Modèle d'accès direct
- Fig. 3.4. Modèle de l'hypothèse configurationnelle
- Fig. 3.5. Relation entre la décomposabilité des expressions figées et leur idiomaticité
- Fig. 3.6. Idiomes non-décomposables et idiomes décomposables en relation avec mots homonymes et mots polysémiques
- Fig. 3.7. Pensée symbolique dans l'expression figée : combinaison de l'image et du concept
- Fig. 4.1. Objectifs et champs d'application de la phraséodidactique
- Fig. 4.2. Niveaux d'intervention de la phraséodidactique
- Fig. 4.3. Types d'erreurs phraséologiques

- Fig. 4.4. Causes des erreurs phraséologiques
- Fig. 4.5. Caractère graduel de l'équivalence phraséologique
- Fig. 4.6. Classement d'équivalents phraséologiques et types d'équivalence qui leur correspondent
- Fig. 4.7. Association d'un signe figé à son sens figuré
- Fig. 4.8. Les différents degrés de facilité des expressions figées aux yeux des non-natifs
- Fig. 4.9. Méthodes de traduction
- Fig. 5.1. Compétence linguistique et ses types particuliers
- Fig. 5.2. Classement de compétences linguistiques
- Fig. 5.3. La compétence verbale et ses composantes
- Fig. 5.4. La compétence communicative et ses composantes
- Fig. 5.5. Corrélation des compétences phraséologiques et d'autres sous-compétences linguistiques et communicatives
- Fig. 5.6. Classement des compétences phraséologiques
- Fig. 5.7. Étapes de l'acquisition-apprentissage des expressions figées en langue étrangère
- Fig. 5.8. Transférabilité des structures linguistiques et des expressions figées en langue étrangère
- Fig. 5.9. Répartition des étudiants sondés de la 1ère année selon la connaissance des langues étrangères, autres que le français
- Fig. 5.10. Répartition des étudiants sondés de la 3ème année selon la connaissance des langues étrangères, autres que le français
- Fig. 5.11. Taux moyens de croissance en compétences phraséologiques étrangères suivant les résultats de notre expérience
- Fig. 7.1. Principaux outils, supports et stratégies phraséodidactiques
- Fig. 7.2. Schéma des dictionnaires de compréhension et de production
- Fig. 7.3. Répartition de l'efficacité de différents types d'exercices phraséodidactiques sur les compétences phraséologiques

Inventaire des tableaux

- Tableau 5.1. Connaissance des équivalents phraséologiques en polonais et en français
- Tableau 5.2. Complétion des structures figées en français
- Tableau 5.3. Compétences productives en phraséologie maternelle et étrangère
- Tableau 5.4. Corpus des expressions figées contenant les noms des parties du corps humain classé du point de vue formel
- Tableau 5.5. Corpus des expressions figées contenant les noms d'animaux classé du point de vue formel
- Tableau 5.6. Répartition des sujets selon le nombre d'années d'apprentissage de la langue française
- Tableau 5.7. Répartition des sujets selon l'âge quand ils ont commencé l'apprentissage du français
- Tableau 5.8. Répartition des étudiants selon la durée des séjours en France ou en milieu francophone
- Tableau 5.9. Répartition des étudiants selon l'appartenance aux groupes testés
- Tableau 5.10. Connaissance des expressions figées données à l'écrit ou à l'oral, déclarée par des personnes sondées
- Tableau 5.11. Explication correcte du sens figuré des expressions figées données
- Tableau 5.12. Connaissance des équivalents phraséologiques corrects en polonais pour des expressions figées données en français
- Tableau 5.13. Résultats obtenus par un groupe d'étudiants (25 personnes) testés deux fois, en 1ère et en 3ème année de leurs études
- Tableau 5.14. Répartition des réponses correctes, répétitives et fréquentes dans les formulaires de l'enquête basée sur des expressions figées et proverbes « sémantiques »
- Tableau 5.15. Répartition des réponses correctes, répétitives et fréquentes dans les formulaires de l'enquête basée sur des expressions figées et proverbes « zoomorphiques »
- Tableau 5.16. Principales erreurs commises par les personnes testées pour l'explication des sens figurés et la connaissance des équivalents en polonais

Tableau 5.17. Étude d'une corrélation mutuelle entre le degré de difficulté d'une expression phraséologique verbale aux yeux des locuteurs non-natifs, et son degré de figement, mesuré grâce aux paramètres du figement

Tableau 5.18. Étude d'une corrélation mutuelle entre le degré de difficulté d'une expression phraséologique verbale aux yeux des locuteurs non-natifs et son degré de figement attribué (I, II ou III)

Tableau 6.1. Expressions figées mentionnées comme typiques

Monika Sułkowska

Od frazeologii do frazeodydaktyki Studia teoretyczne i praktyczne

Streszczenie

Celem niniejszej publikacji jest pokazanie związków pomiędzy frazeologią teoretyczną a jej dziedziną stosowaną, zwaną frazeodydaktyką, oraz przybliżenie najważniejszych zagadnień i problemów nowej, jeszcze mało popularnej dyscypliny, jaką jest dydaktyka frazeologii. Frazeologia, stanowiąca dziedzinę językoznawstwa, która analizuje fenomen frazeologizacji oraz jego wytwory, czyli utrwalone związki wyrazowe, ma długą i bogatą historię. Niemniej jednak wiele zagadnień z jej zakresu nie doczekało się nadal jednoznacznych rozstrzygnięć, a współczesna lingwistyka oraz nowe dyscypliny naukowe wspomagające frazeologię pozwalają spojrzeć na problemy frazeologizacji w językach naturalnych z innej perspektywy.

Nową dziedziną badawczą jest frazeodydaktyka. Stanowi ona kształtującą się dopiero dyscyplinę z zakresu językoznawstwa stosowanego. Łączy elementy frazeologii, glottodydaktyki, a także takich nauk, jak lingwistyka kontrastywna, psycholingwistyka, neurolingwistyka czy socjolingwistyka. Termin „frazeodydaktyka” (niem. *Phraseodidaktik*), upowszechnił się w literaturze przedmiotu głównie za sprawą prac w języku niemieckim, takich autorów jak H.H. Lüger (1997, 2001) oraz S. Ettinger (1998). Obecnie jednak zarówno pojęcie „frazeodydaktyka”, jak i dyscyplina, do której się ono odnosi, są jeszcze słabo rozpowszechnione. Przedmiotem badań frazeodydaktyki są procesy związane z naturalnym przyswajaniem związków frazeologicznych, idiomów, przysłów oraz innych odtwarzalnych form wyrazowych w języku ojczystym, a przede wszystkim procesy związane z nauczaniem i uczeniem się tych struktur w języku drugim i kolejnych. Frazeologizmy rozumiane są tutaj jako utrwalone w danym języku połączenia co najmniej dwóch wyrazów, które mają charakter reproduktywny. Przykładem takich struktur są wyrażenia: *na oko, czarna owca, od stóp do głów*, zwroty: *iść po rozum do głowy, brać nogi za pas*, frazy: *trafiła kosa na kamień, jaki ojciec, taki syn*, oraz związki o charakterze gramatycznym, np. *między innymi, na skutek (czegoś)*. Dydaktyka frazeologii aspiruje do zajmowania się wszystkim tym, co wiąże się z jak najbardziej efektywnym nauczaniem i przyswajaniem struktur o charakterze frazeologicznym.

Frazeodydaktyka z uwagi na podobieństwo przedmiotu badań wykazuje silne związki z frazeologią, czyli dyscypliną naukową o dobrze już ukształtowanej tradycji, która jednak nie zajmowała się i nie zajmuje zagadnieniami dydaktyki frazeologii.

Praca składa się z siedmiu rozdziałów, w których pokazano przejście od frazeologii teoretycznej do problemów praktycznych z zakresu frazeodydaktyki.

Pierwszy rozdział wprowadza w problemy frazeologizacji oraz w zagadnienia utrwalonych jednostek języka. Autorka prezentuje w nim terminologię i możliwe klasyfikacje sfrazeologizowanych jednostek języka, a także rys historyczny studiów nad frazeologią.

Rozdział drugi poświęcony jest problemom strukturyzacji procesu kostnienia z punktu widzenia składni i semantyki. Autorka omawia w nim pochodzenie jednostek frazeologicznych oraz pokazuje wielorakie mechanizmy językowe odpowiedzialne za zjawisko frazeologizacji w językach naturalnych.

W rozdziale trzecim omówione są procesy percepcji oraz rozumienia znaczeń frazeologicznych, ze zwróceniem szczególnej uwagi na odbiór sensów idiomatycznych. Autorka prezentuje procesy przyswajania frazeologizmów w języku ojczystym.

Rozdział czwarty wprowadza w zagadnienia frazeodydaktyki. Prezentując cele i zadania tej nowej dyscypliny naukowej, Autorka przedstawia tu rys historyczny badań nad frazeologią w dydaktyce języków, a także miejsce frazeodydaktyki w Europejskim Systemie Opisu Kształcenia Językowego.

W rozdziale piątym Autorka omawia pojęcie kompetencji frazeologicznych oraz przedstawia wyniki własnych badań diagnostycznych przeprowadzonych w okresie obejmującym trzy kolejne lata akademickie w środowisku studentów języka francuskiego i filologii romańskiej na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Celem diagnozy było poznanie, jak kształtuje się przyrost kompetencji frazeologicznych na wyższym poziomie zaawansowania nauki języka obcego. Wyniki badań posłużyły do analizy relacji pomiędzy rozumieniem i przyswajaniem frazeologizmu w języku obcym a stopniem jego zidiomatyzowania lub utrwalenia frazeologicznego.

Rozdział szósty prezentuje zagadnienia typowości i struktur prototypowych we frazeologii oraz ich znaczenie we frazeodydaktyce. Autorka opisuje w nim wyniki własnych badań z tego zakresu oraz przedstawia konkretne sugestie i wnioski.

Rozdział siódmy poświęcony jest analizie narzędzi, metod, technik i strategii frazeodydaktycznych oraz prezentacji wyników badań nad różnymi typami ćwiczeń frazeodydaktycznych z punktu widzenia ich efektywności i przydatności w procesach dydaktyki frazeologii.

Autorka łączy różne aspekty zjawiska frazeologizacji w językach w celu pokazania złożoności procesów oraz rozległego zakresu zainteresowań współczesnej frazeologii zarówno na gruncie teoretycznym, jak i praktycznym. Praca stanowi wynik wielu badań oraz analiz interdyscyplinarnych i wieloaspektowych, które łączą badania językoznawcze oraz glottodydaktyczne.

Potrzeba rozwoju kompetencji frazeologicznych w procesie dydaktyki języka obcego jest kwestią oczywistą. Brak zrozumienia idiomatycznego języka rozmówcy może powodować zaburzenia w procesie komunikacji werbalnej, w związku z czym każdy uczący się języka obcego powinien dążyć do opanowania frazeologicznych kompetencji receptywnych. Jeśli chodzi o poziom produkcji językowej, to najważniejsze jest przyswojenie tych związków wyrazowych, które są najbardziej potrzebne w idiolekcie danego użytkownika. Potrzeby w zakresie kompetencji frazeologicznych są znacznie większe w przypadku przyszłych nauczycieli lub tłumaczy języków obcych, których kompetencje frazeologiczne powinny być wysoko rozwinięte nie tylko w zakresie recepcji, ale także na poziomie produkcji. Nie można więc pomijać tych potrzeb w procesach kształcenia.

Opisane wyniki badań świadczą o tym, że rozwój kompetencji frazeologicznych w języku obcym jest proporcjonalny do rozwoju ogólnych kompetencji językowych w tym języku, ale to proces względnie powolny, zwłaszcza w zakresie produkcji. Analizy dowodzą, że osoby dorosłe, które stają się dwu- lub wielojęzyczne w sposób sukcesywny (tzn. rozpoczynają naukę kolejnego języka w momencie wykształcenia już struktur języka ojczystego i/lub innych języków obcych), uczą się nowej frazeologii, odnosząc ją do struktur językowych funkcjonujących w znanych im już językach. W konsekwencji utrwalone związki wyrazowe o transparentnych znaczeniach oraz o analogicznym do rodzimego obrazowaniu nie stwarzają na ogół problemów w dydaktyce języka obcego. Rozumienie i przyswajanie frazeologizmów w języku obcym jest też warunkowane stopniem ich idiomatyczności albo kompozycyjności znaczeń. Można zauważyć, że struktury o wyższym stopniu sfrazeologizowania, zwłaszcza te mało sugestywne metaforycznie lub niekompozycyjne, są trudniejsze dla uczących się języka obcego. W procesach glottodydaktycznych warto też zwrócić uwagę na utrwalone kolokacje, przede wszystkim te, które funkcjonują odmiennie od kolokacji macierzystych.

Wyniki badań pokazują, że wykorzystanie dokumentów autentycznych, obfitujących w sfrazeologizowane struktury językowe, może dać wydatne korzyści we frazeodydaktyce. Nie do przecenienia jest także rola kontekstu oraz wizualizacji znaczeń. Nie ulega wątpliwości, że procesy dydaktyki frazeologii powinny być permanentnie wzmacniane ćwiczeniami frazeodydaktycznymi (zwłaszcza rozwijającymi kompetencje produktywne) oraz autonomiczną pracą osoby uczącej się języka obcego. Przyswajanie obcej frazeologii to proces złożony, wymagający sporego wysiłku i zaangażowania zarówno ze strony ucznia, jak i nauczyciela. Wymaga on także zaplecza teoretycznego, dostarczającego wiedzy o samym zjawisku frazeologizacji i jego złożoności.

Przedstawione w pracy analizy i badania pokazują możliwości wykorzystania wiedzy z zakresu typowości i struktur prototypowych we frazeologii na gruncie frazeodydaktyki. Takie analizy, podobnie jak badania frekwencyjne, ciągle bardzo rzadkie we współczesnej frazeologii, mogą dostarczyć cennych informacji potrzebnych do opracowywania dobrych słowników oraz podręczników frazeologicznych.

Monika Sułkowska

From phraseology to phraseodidactics Theoretical and practical studies

S u m m a r y

The aim of the very publication is to show the relations between a theoretical phraseology and its applied field called phraseodidactics, as well as to bring the most important issues and problems of a new and hardly popular discipline, which is the didactics of phraseology, closer. Phraseology, constituting the field of linguistics, and analyzing the phenomenon of phraseologization and its products, that is fixed expressions, has had a long and rich history. However, its many aspects have not lived to clear-cut decisions yet, while modern linguistics and new academic disciplines facilitating phraseology allow for looking at the problems of phraseologization in natural languages from a different perspective.

Phraseodidactics is a new research field. It constitutes an already developing discipline within the scope of applied linguistics. It combines the elements of phraseology, glottodidactics, as well as such fields as contrastive linguistics, psycholinguistics, neurolinguistics or sociolinguistics. The term “phraseodidactics” (German *Phraseodidaktik*) has become popular in the literature of the subject mainly thanks to German works and such authors as H.H. Lüger (1997, 2001) and S. Ettinger (1998). Nowadays, however, both the notion “phraseodidactics” and the discipline it refers to are not too popularised yet. The research subject of phraseodidactics is processes related to a natural acquisition of phraseological units, idioms, proverbs and other reconstructable word forms in a native language, and, above all, processes connected to teaching and learning these structures in the second and next language(s). Phraseologisms are understood here as fixed combinations of at least two words being reproductive in nature in a given language. An example of such structures are expressions: *na oko, czarna owca, od stóp do głów*, phrasings: *iść po rozum do głowy, brać nogi za pas*, phrases: *trafiła kosa na kamień, jaki ojciec, taki syn*, and grammatical units, e.g. *między innymi, na skutek (czegoś)*. The didactics of phraseology aspires to deal with everything connected with the most effective teaching and acquisition of phraseological structures.

Phraseodidactics, in view of the similarity of the research subject, shows strong connections with phraseology, namely an academic discipline of an already well-developed tradition which, nevertheless, has not dealt with the issues of the didactics of phraseology.

The work consists of seven chapters where a transition from a theoretical phraseology to practical problems within phraseodidactics was presented.

The first chapter introduces into the problems of phraseologization, and issues of fixed linguistic units. The author presents here terminology and possible classifications of phraseologised language units, as well as a historical outline of studies on phraseology.

The second chapter is devoted to the problems of the structuralization of the fossilization process from the point of view of syntax and semantics. Here, the author discusses the origin of phraseological units, and shows multiple language mechanisms responsible for the phenomenon of phraseologization in natural languages.

Chapter three discusses the processes of perception and comprehension of phraseological meanings, paying a special attention to the reception of idiomatic senses. The author presents the acquisition processes of phraseologisms in a native language.

Chapter four introduces into the issues of phraseodidactics. Presenting the aims and tasks of this new academic discipline, a historical outline of studies on phraseology in the didactics of languages is illustrated, as well as the role of phraseodidactics in the European System of Language Education Description is elaborated on.

The fifth chapter describes the notion of phraseological competences, and presents the results of the author's diagnostic study conducted in the period of three subsequent academic years among the students of French and Romance philology at the University of Silesia in Katowice. The aim of diagnosis was to investigate the development of phraseological competences at an advanced foreign language level. The results served the analysis of the relationship between the comprehension and acquisition of phraseologisms in a foreign language and the level of their automatization or phraseological retention.

The sixth chapter illustrates the issue of typicality and prototypical structures in phraseology, as well as their role in phraseodidactics. The author describes here the results of her own studies, and presents concrete suggestions and conclusions.

The seventh chapter is devoted to the analysis of tools, methods, techniques and phraseodidactic strategies, as well as the description of research results on various types of phraseodidactic activities from the point of view of their effectivity and usefulness in the processes of the didactics of phraseology.

The author combines various aspects of the phenomenon of phraseologization in languages in order to show the complexity of the processes, and a wide scope of interest of a modern phraseology in terms of both interdisciplinary and multidimensional analyses that link linguistic and glottodidactic studies.

The need of the development of phraseological competences in the process of the didactics of foreign languages is obvious. The lack of an idiomatic understanding of speaker's language can cause serious distortions in the process of verbal communication. That is why each foreign language learner should aim at mastering receptive phraseological competences. When it comes to the level of the language production, what is the most important is the acquisition of such expressions that are most needed in user's idiolect. The needs within the scope of phraseological competences are much bigger in the case of foreign language teachers or translators to be, whose phraseological competences should be highly-developed not only in terms of reception, but also at the productive level. Thus, one should not avoid such needs in educational processes.

The research results in question prove that the development of phraseological competences in a foreign language is proportionate to the development of general linguistic

competences in a given language. The very process, though, is relatively slow, especially when it comes to production. The analyses prove that adults becoming bi- or multi-lingual in a successive way (namely starting learning the next language when already having developed the structures of the native and other foreign language(s)) learn new phraseology relating it to linguistic structures functioning in languages they already know. In consequence, fixed phrases having transparent meanings and vividness analogical to the native one usually do not cause problems in foreign language didactics. Comprehension and acquisition of phraseologisms in a foreign language is also conditioned by the level of their idiomaticity or composition of meanings. One can notice that the structures of a higher level of phraseologization, especially these metaphorically less suggestive or noncompositional, are more difficult for foreign language learners. In glottodidactic processes it is also worth paying attention to fixed collocations, particularly those functioning differently from native collocations.

The research results show that using authentic proofs rich in phraseologised linguistic structures can become useful in phraseodidactics. Also, the role of the context and meaning visualization are invaluable. It goes without saying that the processes of the didactics of phraseology should be permanently reinforced with phraseodidactic activities (especially the ones developing productive competences), and foreign language learners' autonomous work. The acquisition of foreign phraseology is a complex process requiring great effort and engagement both on the part of the learner and teacher. It also demands a theoretical background providing knowledge about the phenomenon of phraseologization as such and its complexity.

The analyses and studies presented in the work show the possibilities of using knowledge within the scope of typicality and prototypical structures in phraseology in terms of phraseodidactics. Such analyses, like frequency studies, still very rare in modern phraseology, can give valuable information needed to prepare good phraseological dictionaries and course books.

Redakcja: Barbara Malska
Projekt okładki: Paulina Dubiel
Redakcja techniczna: Barbara Arenhövel
Korekta: Wiesława Piskor
Łamanie: Edward Wilk

Copyright © 2013 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2150-9
(wersja drukowana)

ISBN 978-83-8012-076-1
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 20,5 + 2 wklejki. Ark. wyd. 28,0.
Papier offset. kl. III, 90 g Cena 44 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.
M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Monika Sułkowska - De la phraséologie à la phraséodidactique...

Cena 44 zł (+ VAT)

ISSN 0208-6336 · ISBN 978-83-8012-076-1